

КЫЗЫЛГАТТЫ ҮЙ ШАРТЫНДА ӨСТҮРҮҮ АГРОТЕХНОЛОГИЯСЫН ҮЙРӨНҮҮ

ОБУЧЕНИЕ АГРОТЕХНОЛОГИИ ВЫРАЩИВАНИЯ КЛУБНИКИ В ДОМАШНИХ УСЛОВИЯХ

AGROTECHNOLOGY TRAINING STRAWBERRY GROWING AT HOME

*к.с.-х.н.; Б.Ж. Жээнбекова ЖАГУ им Б.Осмонова
jeenbekova_2015@mail.ru tel: 0778 - 48 -66 – 71
Н. Тукуева – преподаватель, ЖАГУ им Б.Осмонова*

Аннотация

Акыркы жылдары базар экономикасынын шартында ийгиликке жетүүдөгү мүмкүнчүлүктөр болбогондуктан, маданий өсүмдүктөрүнө көп көңүл бурбай жатабыз. Бирок талыкпас эмгектин натыйжасында, ийгиликтерге жетүү ар бир инсандын эмгекчилдиги менен жана аракетинен көз каранды. Демек, биз маданий өсүмдүктөрдү өстүрүү агротехнологиясын үйрөнүдө, экологиялык жактан таза, экономикалык жактан киреше келтире турган продукцияларды өндүрүп, жергиликтүү калкка жайылтуу.

Аннотация

Мы не обращаем должного внимания культурным растениям, потому что в условиях рыночной экономики не существует никаких условий для достижения производительности. Но достижение успеха в результате непрерывного труда зависит от тяжелой работы и усилий всех. Значит, при обучении агротехнологии выращивания культурных растений, следует распространение народу производство экологически чистых продукции, приносящий прибыль экономике производства.

Abstract

We do not pay proper attention to house plants. Because in a market economy there are no conditions to achieve productivity. But a success as a result of continuous labour depends on hard work and effort of everyone. Means the of agricultural technology in cultivation of domestic plants, production of environmentally clean, profitable from the economic side of production and population.

Азыркы убактарда калктын көпчүлүк пайызы маданий өсүмдүктөрдү өстүрүү боюнча көп көңүл буруп келүүдө. Демек, калктын бакубат турмуш куруусуна керектүү болгон табигый ресурстардын бардыгын өздөрү даядоодо.

Биздин илимий ишибиздин айылындагы “Исакулов Таалайбек” фермер үй шартында өстүрүп жаткан кызылгатты өстүрүү технологиясы боюнча илимий изилдөө жүргүзүлгөн. Биздин максатыбыз шаар жерлеринде кызылгатты өстүрүүгө атайын учаскалары болбогон тургундар үчүн экологиялык жаткан таза, экономикалык жактан эффективдүү болгон кызылгатты үй шартында өстүрүп, күнүдүк тамак – аш катары пайдалануусун калка жайылтуу. Акыркы убактарда фермер жетекчилери сапаттуу жана экономикалык жактан кирешелүү азыктарды өндүрүп, жергиликтүү калка жайылтылууда. Үй шартында өстүрүп жаткан кызылгатты тамак – аш, азык катары пайдаланууда ар бир үй-бүлөнүн күнүмдүк азыгы болору баарыбызга белгилүү. [3].

Биз сөз кылып жаткан фермер Исакулов Таалайбек 2015 – жылдан бери кызылгатты өстүрүп келе жатат. Жыл аралыгында 5 идиш үй шартында өстүрүп жаткан кызылгатты 3 жылы өстүрүп, 30 идишке чейин жеткирип. Ушул жылы да улантылып өстүрүлүүдө. Кызылгатты үй шартында өстүрүү технологиясы боюнча сөз кылсак. Төмөндөгүдөй тартипте өстүрүлөт:

-
- *кулпунайдын көчөттөрүн отургузууда чоподон же жыгачтан жасалган, бир нече тешиктери бар идиш тандалып алынат,,*
 - *көчөтүн отургузууда идиштин диаметри 15 см болуп, топурак идишке 3/2 бөлүгүнө чейин толтурулат,*
 - *жалбырак жана тамырларынын ашыкча бөлүктөрү кайчы менен кылдат кесип ташталат да тамырларын бөлүп жатканда акырын ашыкча топуракты күбүп салуу керек,*
 - *идиштин бийиктиги 15-20 см, ал эми кеңдиги 15-17 см болуп, көчөт идишке 1 же 2 каттарга отургузулат,*
 - *көчөтүн бутактар бири-бирине 5 см аралыкта жайгаштыруу керек,*

№1 сүрөт. Көчөттөрдү отургузуу. Кулпунайды идишке отугузууда 1-сүрөттө көрсөтүлгөндөй эрежелери.

тамырларын эки тарапка жайып төмөнүрөөк түшүрүп эгилет да көчөт кылдаттык менен сугарылат. Жердин аянты аз болгондуктан жана да идишке отугузулгандыктан тез кургап кетүүсүн эсетен чыгарбоо керек. Ошол себептен кургай баштаганга чейин акырын суу берип туруу керек б.а. мүмкүн болушунча көчөттөр жарык шамал ачык терезелерге коюу керек. Мында кызылгат гүлдөгөнгө чейин жакшылап сугарып, топурак азыктандырылат. Бул үчүн, токойлуу жерлердин (ийне жалбырактуу), чириндиге бай топурак алынат. Кыртыштагы кызылгатка негизги талап, бул жетиштүү нымдуулук болуп эсептелинет. Топурак кызылгаттын оорулары менен ооруган өсүмдүктөрдүн жанынан алынып келсе, анда кызылгаттын тамырына кызылгат зыянкечтери

жугушу мүмкүн. Ошондуктан, топуракты колдонуудан мурун кайсыл өсүмдүктөрдүн зыянкечтери кызылгаттын зыян кечи экендигин эске алуу керек.

Отургузулган кызылгаты күн тийген терезеге же жарык жерлерге жайгаштырылат. Кызылгатка күнүнө жарык 12 саат керек жана өсүп жаткан кызылгат үчүн оптималдуу температура 18-20 градус болот. Температура төмөн болсо, анда ал электр жылыткычы менен кошумча жылуулук менен камсыз кылуу зарыл (күздө же кыш убактарында). Кызылгат нымдуулук жана жарык шамалды көп талап кылган өсүмдүк. Бирок, көп нымды кармоо керек эмес себеби – ашыкча нымдуулук же саздак коз карын ооруларды алып келиши мүмкүн. Кызылгатка айына, жок эле дегенде, эки жолу жер семирткичтерди колдонуу керек. Бирок имараттын ичинде өскөндүгүн эске алуу менен биологиялык жер семирткичтерди колдонуу жакшы эффект берет. Дагы бир өзгөчөлүгү болуп, жер кыртышында темир жетиштүү болушу керек. Аны жогорулатуу үчүн атайын дат баскан мыкты идишке таштап (көмүп) коюуга болот. Активдүү өсүү үчүн кызылгаттын ашыкча мурутчаларын кыркылат. Зыянкеч жана илдеттер менен күрөшүүдө төмөндөгү ыкмалардын негизинде өсүмдүктү коргоп калууга болот:

- агротехникалык коргоо ыкмалары;
- биологиялык коргоо ыкмалары;
- химиялык коргоо ыкмалары.

Агротехникалык коргоо ыкмалары.

- тигүүгө илдетсиз көчөттөрдү колдонуу;
- кызылгатты жакшы шамалдаган жана жарык жерлерге өстүрүү, калың жерлерин суюлтуу;
- жер семирткичтерди туура колдонуу же колдонуудан баш тартуу.

Биологиялык коргоо ыкмалары.

- кык, же атайын даярдалган компосторду колдонуу,
- сарымсактын тиштеринен 2 даана алып жанчып, ага жылуу суу 100 грамм куюп, настой жасап аны 2 саат чыпкалап, даяр болгон настойду кызылгатка колдонуу.

Мында фермер колдонуу эрежесин так жана туура аткаруу керек. Ошондой эле чарба жетекчиси ар бир химиялык дарылардын өзгөчүлүктөрүн билип, ошого жараша препараттарды колдонуусу дурус. Анткени химиялык дарыларды көп колдонуудан:

Сүрөт 2. Кызылгат фитопторозу

- айлана-чөйрө жана бөлмөнүн булганышы;
- өсүмдүктөрдүн күйүп кетиши;
- үйдө жашаган инсандар ооруга жана аллергияга чалдыгышы;
- өсүмдүктүн түшүмүн жогорулатып, сапатын жоготушу мүмкүн.

Жыйынтыктоо иретинде кызылгатты үй шартында өстүрүү менен жергиликтүү калкыбыз бакубат жашоо үчүн таза продукция өндүрүп гмо продукциядан алыс жашоого өбөлгө түзүлөт демекчимин. Азыркы убакта Кыргызстанда комната өсүмдүгү катары үй шартында өстүрүү эми гана жолго коюлууда. Кыргыз калкы бакубат жашоосу үчүн маданий өсүмдүктөрүн өстүрүү экономиканын өнүгүсүнө жана да дени сак муун мекен сакчысы болууга чоң салым кошот.

Колдонулган адабияттар

1. Земляника и клубника, сост. И.Н. Пустырский М. 2000;
2. Приусадебный сад и огород, сост И. И. Ястребов, Фрунзе 1990;
3. Практикалык кеңштер: Бакча кызылгаты Б. Найзабеков Бишкек 2007.